

Kurucusu:
Dr. Mehmet Ali UZ

Yayın Kurulu:
Dr. Mehmet Ali UZ
Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU
Hasan YAŞAR
Ahmet ÇELİK
Ali IŞIK
Av. Serdar CEYLAN

CİLT: 24 • SAYI: 22
8 Ekim 2025 ÇARŞAMBA

KADEMİK

Sayfalar

Merhaba

f /akademiksayfalar

www.merhabahaber.com

TÜRKİYE'DEKİ MEVLEVİHANELER HAKKINDA GÜNCEL BİLGİLER

Mevlevilik, Osmanlı coğrafyasının birçok şehrinde teşkilatlanmış bir tarikattı. Hz. Mevlâna'nın vuslatından sonra halifesi Hüsameddin Çelebi, oğlu Sultan Veleddin ile torunu Ulu Arif Çelebi, Mevlevi tarikatının temellerini attılar. Mevleviliğin adap ve erkânını geliştiren, yeniden düzenleyen ise Pir Adil Çelebi idi. Tarikatın Osmanlı topraklarında faaliyette olan tüm zaviye ve tekkeleri Konya'daki Mevlâna Asitanesi'ne bağlıydı. Bu Mevlevi tekkelelerinden bir kısmı günümüze sağlam ulaşabildi. 1925 yılından sonra Mevlevi tekkeleri de diğer tarikat tekkeleri gibi çeşitli sebeplerle işgal edildi, yok edildi, yıkıldı ya da farklı amaçlarla kullanıldı.

Ahmet KUŞ

2005 yılında hazırladığımız bir projeye Türkiye'deki mevlevihaneleri kapsayan bir seyahate çıkmıştık. Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından desteklenen "Türkiye Mevlevihaneleri Projesi" 60 dakikalık belge-

sel ve 288 sayfalık bir kitaptan oluşuyordu. Prof. Dr. Haşım Karpuz, İbrahim Dıvarcı ve Feyzi Şimşek ile birlikte hazırladığımız proje kapsamında Türkiye genelindeki mevlevihaneleri ziyaret etme imkânımız olmuştu. Bu proje vesilesiyle Türkiye'deki mevlevihanelerin fotoğraflarını ve video görüntülerini çekerek bir envanter çalışması yapmıştık. Aslında bu projedeki amaçlarımızdan bir tanesi mevlevihanelerin durumlarını tespit edip restore edilmelerini sağlamaktı. Açılacak fotoğraf sergisiyle bu konuya dikkat çekerek viran hâldeki yapıların yeniden kazanılmasına vesile olmayı amaçlamıştık. Proje devam ederken basında çıkan haberler sonucunda Yenikapı Mevlevihanesi ve Galata Mevlevihanesi'nin restorasyon çalışmaları başladı. Daha proje tamamlanmadan iyi işlere vesile olmak ise bize büyük moral kaynağı olmuştu. Senelerden beri yapılması düşünülen ve konuşulan "Türkiye Mevlevihaneleri Projesi" böylelikle bir yıl içerisinde

Merhaba
Akademik Sayfalar

tamamlanarak, belgesel video CD ve kitap olarak 2005 yılının Aralık ayında Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından yayımlandı. Böylelikle Konya, Ankara, Afyonkarahisar, Antalya, Bursa, Gelibolu, Çankırı, Çorum, Edirne, Eskişehir, Gaziantep, İstanbul, Tire, Karaman, Muğla, Manisa, Niğde, Şanlıurfa ve Tokat'taki mevlevihanelerden günümüze ulaşabilen yapılar görünlendi ve proje tamamlandı. Kitabın ikinci baskısı ise 2006 yılında yayımlandı.

Projenin Türkiye etabını başarıyla tamamladıktan sonra çalışmanın ikinci bölümüne başladık. “Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü ve Belgeseli” bu alanda ilk kapsamlı saha çalışması olduğu için bir hayli ilgi gördü. Proje başarıyla tamamlanınca Türkiye dışında yer alan mevlevihanelere yönelik belgesel ve kitap projemiz de Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kabul gördü.

“Türkiye Mevlevihaneleri Projesi”ni başarıyla tamamlamanın verdiği güvenle “Dünya Mevlevihaneleri Projesi”nin ilk çalışmalarına başladık. Hazırladığımız taslakla Konya İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü’ne müracaat ettik. Kanuni işlemler tamamlandıktan sonra projeye ilgili diğer çalışmalara başladık. Uluslararası bir projede yazışmalar, izinler ve vizeler uzun zaman alacağı için hemen işe koyulduk. Projenin koordinasyonu Konya Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından, finansmanı ise Kültür ve Turizm Bakanlığı Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü tarafından desteklendi. Vize ve izinle-

ri aldıktan sonra 14 Haziran 2006 tarihinde projenin ilk etabı olan Suriye, Lübnan, Ürdün, Filistin ve Mısır mevlevihanelerinin çekimlerine başladık. Daha sonra projenin diğer etaplarını da tamamladık ve bu proje de kitap ve belgesel olarak yayımlandı.

“Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü” ve “Dünya Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü” yayımlandığı günden bu yana 20 yıl geçti. Aradan geçen uzun zaman içerisinde gerek Türkiye’deki gerekse yurt dışındaki mevlevihanelerde bazı değişiklikler oldu. Kitap ve belgeseli hazırlarken viran hâlde olan bazı mevlevihaneler restore edildi, tamamen yıkılanların bazıları yeniden inşa edildi. Bu arada o dönemde kitabımıza almadığımız bazı mevlevihaneleri de tespit ettik ve liste biraz daha genişledi. Mevlevihanelerde meydana gelen bu değişiklikler ve yayıncı kurumda kitabın mevcudunun kalması her iki projenin de yeniden ele alınmasını gündeme getirdi. Bu çalışmaya zemin oluşturması için tamamı ya da bir kısmı mevcut olan mevlevihaneleri tespit edip mevlevihaneler hakkındaki güncel bilgileri derledik ve okumakta olduğunuz bu yazı ortaya çıktı. İnşallah yazımız bu iki güzel projenin yeniden gündeme gelmesine vesile olur. Mevlevihaneleri “Türkiye’deki Mevlevihaneler” ve “Yurt Dışındaki Mevlevihaneler” başlığı altında iki ayrı bölüm hâlinde ele aldık. Hâlen araştırmalarına devam ettiğimiz “Yurt Dışındaki Mevlevihaneler” yazısını ise yakında yayımlayacağız.

TÜRKİYE'DEKİ MEVLEVİHANELER

Ankara Mevlevi Zaviyesi:

Ankara'daki Mevlevi Zaviyesi, Cenabî Ahmet Paşa Camii bünyesinde bulunuyordu. Zaviye 1929 yılında yol açma gerekçesiyle yıktırılmıştır. Zaviyeden geriye sadece cami ve türbe kalmıştır. Altındağ Belediyesi tarafından yaptırılan Mevlevi Zaviyesi 14 Aralık 2017 tarihinde yeniden hizmete açıldı. "Ankara Mevlevihanesi Kültür ve Sanat Evi"nin açılışı münasebetiyle Türk Musikisini Araştırma ve Tanıtma Grubu (TÜMATA) konser verdi ve sema ayini icra edildi. Geleneksel bir Ankara evi şeklinde tasarlanan zaviye eski yerine yakın bir bölgeye (Hama-markası) inşa edildi.

Ateşbaz Veli Zaviyesi (Konya): Mevlâna döneminin tanınmış siması Ateşbaz Veli'nin adını taşıyan zaviye, Yeni Meram Yolu üzerinde bulunan Meram Devlet Hastanesinin arkasındaki semtte bulunmaktadır. Ateşbaz Veli'nin hayatı hakkında yeterli bilgi olmasa da mevcut bilgiler ve menkıbeler onunla ilgili fikir verecek durumdadır. Asıl adı Yusuf bin İzzeddin olan Ateşbaz Veli genel-

likle halk arasında Mevlâna'nın aşçısı olarak bilinmektedir. Günümüzde Mevlevilerce önemli bir ziyaret yeri olarak kabul edilen mamure içerisinde Anadolu Selçuklu Dönemi'nde yapılan Ateşbaz Veli Türbesi ve zaviye bulunmaktadır. Zaviye 1897 yılında Mevlâna Dergâhı Postnişini Abdülvahit Çelebi tarafından yaptırılmıştır.⁽¹⁾ Mamure son olarak 2016 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilmiştir. Bu restorasyon sırasında zaviyenin önünde bulunan ağaçlar kesilmiş ve zaviyenin görünümü de bir hayli değişmiştir.

Aydın Mevlevihanesi: Aydın Mevlevihanesi yıllar önce tamamen yıkıldığı için 2005 yılında yayımlanan "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"nde Aydın Mevlevihanesi'ne yer vermemiştik. Evliya Çelebi "Seyahatname"sinde Aydın Mevlevihanesi'nden "Ramazan Efendi Camii'nin yakınında, çarşı içinde bir mevlevihane vardır. Gayet ferah bir bağ içinde Celaleddin Rumî asitanesidir." diye bahsetmiştir. Mevlevihane zaman içerisinde yıkılmış ve günümüze ulaşmamış olsa da Veysipaşa Mahal-

(1) Hasan Özönder, "Ateşbaz-ı Veli", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, c.4, s.57-58.

lesi'nde Mevlevilere ait Kaltakçı Nazır Baba Tekkesi adıyla bilinen bir "tevhidhane" ile bir hamam kalıntısı bulunmaktadır.⁽²⁾ Bağimsız mescitleri olmayan tekke-lerde ayin icra edilen ve vakit namazları kılınan mekânlar "tevhidhane" adıyla bilinirdi. Aydın'da Mevlevilikten yadigâr kalan "tevhidhane" ve hamam restore edilerek Mevlevi kültürü yaşatılmalıdır.

Ayıntab (Gaziantep) Mevlevihanesi: Ayıntab (Gaziantep) Mevlevihanesi, Şahinbey ilçesi Boyacı Mahallesi'nde bulunmaktadır. Mevlevihane, semahanenin cümle kapısı üzerindeki Farsça kitabeye göre 1638 yılında Ayıntab Sancak Beyi Türkmen Mustafa Ağa bin Yusuf tarafından yaptırılmıştır. Mevlevihane; semahane, mescit, derviş hücreleri, selamlık, hamuşan, ahır ve dükkânlardan oluşmaktadır. 1925 yılında tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra mevlevihane, Vakıflar Genel Müdürlüğü yönetimine geçmiş, mescit ve semahane Tekke Camii, selamlık kısmı ise İstiklal İlkokulu olarak kullanılmış, ana avlusunda önce abdest muslukları, sonra bir şadırvan yaptırılmıştır. Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından birkaç defa tamir edilen mevlevihane çeşitli değişikliklere uğramıştır, 1976 yılındaki restorasyonda ana avlunun taş döşemesi, derviş hücreleri, helalarla son cemaat yerinin çatısı yenilenmiş, semahanenin kubbe ve mihrabındaki natüralist çiçek kalem işleri yok edilip sütun mukarnasları tahrif edilmiştir.

1993 yılında selamlık kısmı tamamen yenilenerek son cemaat yeri camekânla kapatılmıştır. Bu sırada Mevleviliğe ait süsleme unsurları, semahanenin dal sikkeler, bronz alemiyle ahşap sikkeli asma minber-mesnevi kürsüsü kaldırılmış, yerine ay yıldızlı alem ve minber kürsüsü konmuştur.⁽³⁾ Gaziantep Mevlevihanesi 2005-2006 yılları arasında restore edilmiştir. Mevlevihanenin bir bölümü 2007 yılında Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi olarak ziyarete açılmıştır. Günümüzde mevlevihanenin semahane ve mescidi, Tekke Camii olarak, selamlık kısmı ise müze olarak kullanılmaktadır.

Bahariye Mevlevihanesi (İstanbul): Bahariye Mevlevihanesi'nin mülkiyeti, tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra baninin veresiyle Hazine ve Vakıflar Müdürlüğü arasında uzun süren bir davaya konu olmuştur. Bu arada son postnişin Bahâeddin Efendi ile hanımının ikamet ettikleri selamlık dışında kalan diğer bölümler harap olmaya başlamıştır. 1935 yılında Vakıflar Müdürlüğü, semahaneyi yıktırmıştır. Harem 1938-1939 yılında çıkan bir yangında yok olmuş, arsa ile geriye kalan yapılar 1968 yılında davayı kazanan verese tarafından satılmıştır. Daha önce içinde bir tuğla imalat-hanesi bulunan arsada bu tarihten sonra Gislaved ve Aydın Yün Mensucat fabrikaları kurulmuştur. Bu arada türbedeki naaşlar verese eliyle, eski iplikhanenin karşısında kurulan mezarlığa ba-

(2) Bircan Kayacan, "Aydın'da Mevlevilik", Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2021, s.3, s.793-812.

(3) Barihüda Tanrıkorur, "Gaziantep Mevlevihanesi", TDV İslam Ansiklopedisi, c.13, İstanbul, 1996, s.475-477.

zıları da Edirnekapı Şehitliği'ne nakledilmiştir. 1970 yılı başlarında selamlık ile cümle kapısı yeni mal sahiplerince ortadan kaldırılmıştır. Tuğla deposu olarak kullanılan mescit ise son yıllarda aslî şekline uygun olmayan bir biçimde tamir edilerek camiye dönüştürülmüştür. 1986 yılından itibaren İstanbul Belediyesi çevredeki birçok yapı gibi bu fabrikaları da kamulaştırarak yıktırılmış ve günümüze Bahariye Mevlevihanesi'nden cümle kapısından bir söve parçası, hamama ait bazı duvar kalıntılarıyla bazı mezar taşları intikal etmiştir.⁽⁴⁾ İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından mevlevihaneye ilgili bir restorasyon projesi hazırlandı ve proje Aralık 2005 tarihinde ihale edildi. Mevlevihanenin restorasyonu 2011 yılında tamamlandı. Eyüpsultan ilçesinde denize nazır bir konumda bulunan Bahariye Mevlevihanesi, İnsan ve Medeniyet Hareketi Derneği'ne tahsis edilmiş olup mevlevihanede kültür-sanat etkinlikleri düzenlenmektedir. Ayrıca İlim, Sanat, Tarih ve Edebiyat Vakfı da 2013 yılından beri İstanbul Tarihî Türk Müziği Topluluğu'yla birlikte mevlevihanede Mesnevi sohbeti ve Mevlevi mukabelesi düzenlemektedir.

Bor Mevlevihanesi (Niğde): Bor Mevlevihanesi'nin sadece kitabesi günümüze ulaşmıştır. Mevlevihanenin 760/1358 tarihli inşa kitabesi Kale Mahallesi Kınar Sokak'taki bir çeşme üzerinde bulunmaktadır. Çeşme nişinin doğu duvarında yer alan mermer kitabe nesih hatla yazılmış üç satırdan oluşmaktadır. Ortadan çatlayan kitabede "Bu mübarek mevlevihane sultanların sultanı, şahların şahı, Arap ve Acemin sultanı Eretna'nın oğlu Ebu'l-Feth Muhammed'in hükümdarlığı zamanında -Allah onun saltanatını daim kılsın- Allah'ın en zayıf kulu Mevlevi Sultan Şah'ın gayretiyle 760 senesinde yapıldı." yazmaktadır. Ayrıca inşa kitabesinin alt kısmındaki küçük nişin içinde iki satırlık kırık bir mermer kitabe parçası daha bulunmaktadır. Bu kitabedeki yazılar da inşa kitabesiyle aynı karakterde olup nesih hatla yazılmıştır. Birinci satıra kelime-i tevhid, ikinci satıra dua yazılmıştır. Satırların son kısımları mevcut değildir. Her iki kitabe de muhtemelen Kale Mahallesi'nde bulunan mevlevihane yıkıldıktan sonra çeşmenin duvarına yerleştirilmiş olmalıdır. İnşa kitabesine göre mevlevihane, Eretna Devleti'nin hükümdarı Mehmet Bey'in saltanatı zamanında, Mevlevi Şeyhi Sultan Şah tarafından yaptırılmıştır. Günümüze ulaşan en erken tarihli mevlevihane kitabesi olan bu kitabe Türk mimarisi açısından büyük önem taşımaktadır.⁽⁵⁾ Bor Mevlevihanesi, Ulu Arif Çelebi'nin oğlu Emir Adil Çelebi'nin çelebilik makamında bulunduğu sırada yapılmıştır.

(4) Baha Tanman, "Bahariye Mevlevihanesi", TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 1991, c.4, s.471-473.

(5) Mehmet Özkarcı, "Niğde Bor'da Eretnaoğulları'na Ait İki Kitabe", Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, s.II, 1996, s.105-114.

Bozok (Yozgat) Mevlevihanesi: Nohutlu Mahallesi'nde bulunan Bozok (Yozgat) Mevlevihanesi, Salih Sabri Dede tarafından kurulmuştur. Salih Sabri Dede 1874 yılında Bozok'tan ayrılarak İstanbul'a gitmiştir. Orada Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Osman Selahaddin Dede'ye intisap etmiştir. 1001 günlük çilesini tamamlayarak 1877 yılında hücreye çıkmıştır. Osman Selahaddin Dede vefat edinceye kadar yaklaşık 17 yıl Yenikapı Mevlevihanesi'nde hücrenişin olarak görev yapmıştır. Şeyhinin vefatıyla Azmi Efendi'ye, o da vefat edince Şeyh Hasan Dede'ye biat etmiştir. Salih Sabri Dede'nin, Osman Selahaddin Dede'nin vefatından sonra Bozok Mevlevihanesi'ne postnişin olarak tayin edildiği 1907 yılına kadar nerede bulunduğu dair kesin bir kanaat belirtmek zor olsa da muhtemelen Konya Mevlâna Dergâhı'nda yaşadığı söylenebilir. Bozok Mevlevihanesi, Camii Kebir ferraşlarından 110 yaşında ve her yıl hacca giden Muhammed Necdi Efendi tarafından bir dergâh olarak yaptırılmıştır. Muhammed Necdi Efendi dergâhın tamamlanmasından 18 gün sonra vefat etmiştir. Salih Sabri Dede, Bozok'a gince bu dergâhın boş olduğunu görmüş ve İstanbul'dan gerekli beratı alarak burayı Bozok Mevlevihanesi olarak tesis etmiş ve 1908 yılında şeyh olarak göreve başlamıştır. Bozok (Yozgat) Mevlevihanesi'nde yedi yıl postnişinlik yapan Salih Sabri Dede bu dönemde zor ve meşakkatli bir hayat yaşamıştır. Salih Sabri Dede'nin vefatından sonra mevlevihanenin durumu hakkında yeter-

li bilgi bulunmamaktadır.⁽⁶⁾ Tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra mevlevihane uzun yıllar kütüphane olarak kullanılmıştır. Bina 2004 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından onarılarak mescide çevrilmiştir. Şeyh Necdi Mescidi o tarihlerde mevcut olduğu hâlde 2005 yılında yayımlanan "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"ne almamıştık. Aslında küçük bir bölümü dahi günümüze ulaşan her mevlevihaneyi kitabımıza almalıydık ama bazen bu tür hatalar ya da eksiklikler olabiliyor.

Burdur Mevlevihanesi: Burdur Mevlevihanesi, Burdur Ulu Camii'nden çay yoluna inen yokuşta, şimdiki İstiklal Caddesi üzerinde bulunuyordu. Mevlevihane 1914 yılında meydana gelen depremde tamamen yıkılmıştır. Mevlevihanenin şeyhi Fehmi Dede o sıralarda gönüllü mevlevi taburuyla birlikte Şam'da bulunuyordu. 1925 yılında Tekke ve Zaviyelerin Kapatılmasına Dair Kanun yürürlüğe girdikten sonra mevlevihanenin arsası satılmış, yerine ev ve fırın yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda ev ve fırın bir yangın sonucunda harap olmuştur.⁽⁷⁾ Şeyh Fehmi Dede ve Mehmet Dede'nin Burdur Belediyesi tarafından yaptırılan sandukaları şu anda bu arsa üzerinde bulunmaktadır. Burdur Mevlevihanesi'ni 2005 yılında yayımlanan "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"ne almamıştık.

(6) Sezai Küçük, "Mevlâna Müzesi Arşivi Belgelerine Göre Yozgat Mevlevihanesi ve Salih Sabri Dede", Mizanü'l-Hak İslami İlimler Dergisi, Aralık 2023, s.233-238.

(7) Metin Özata, "Burdur Mevlevihanesi", <https://burdurtarihi.blogspot.com/2014/10/burdur-mevlevihanesi.html>, (Erişim 1 Ocak 2025)

Aslında küçük bir bölümü dahi günümüze ulaşan her mevlevihaneyi kitabımıza almalıydık ama bazen bu tür hatalar ya da eksiklikler olabiliyor.

Cemel Ali Dede Zaviyesi (Konya): Cemel Ali Dede Zaviyesi eski Dere yolu üzerinde, Turut semtinde bulunmaktadır. Anadolu Selçuklu Dönemi'nde yaptırılan zaviyeden günümüze mescit ve türbe kısmı sağlam olarak ulaşmıştır. Sıbyan mektebi ve konak ise günümüze ulaşmamıştır. Türbe içerisinde yedi tane sanduka bulunmaktadır. Bunlardan dördüncüsü Cemel Ali Dede'ye atfedilmektedir. Sandukalar ve türbenin eyvanı üzerinde 13. yüzyıla tarihlendirilen mavi ve lacivert çiniler bulunmaktadır. Çinilerin bir kısmı restorasyonlar sırasında yenilenmiştir.

Cemel Ali Dede, Mevlâna Celaleddin Rumî ile aynı çağda yaşamıştır. Rivayetlere göre Bahaeddin Veled'le birlikte Konya'ya gelen kafilende yer alan şahıslardan biridir. Mevlâna Celaleddin Rumî'ye duyduğu derin saygı ve sevgiden dolayı, küçükken onu deve taklidi yaparak sırtında taşıdığı için "deve" anlamına gelen "cemel" lakabıyla tanınmıştır. Za-

viye uzun yıllar Mevlevilerce kullanılmıştır. Mevleviler tarafından kullanılan meşhur Dede Bağı da zaviyenin doğusunda yer almaktadır. Mescit ve türbedeki son onarım Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından yaptırılmış olup restorasyon Ekim 2016 tarihinde tamamlanmıştır.

Çorum Mevlevihanesi:

Çorum Mevlevihanesi, Karakeçili Mahallesi'nde bulunmaktadır. Anadolu'daki en eski Mevlevi zaviyelerinden biri olan Çorum Mevlevihanesi ilk inşa edildiği dönemde semahane, türbe, çilehane, mescit, talebe hücreleri, selamlık, harem dairesi, mutfak ve kiler bölümlerinden oluşuyordu.

Zamanla kullanılamayacak duruma gelen zaviyenin arsasına 1755 yılında vakıf mütevellisi es-Seyyit el-Hac Mehmet Efendi'nin kızları Şerife ve Fatma Hatunlar tarafından bir medrese yaptırılmıştır. Günümüzde medresenin yerinde Tanyeri İlköğretim Okulu bulunmaktadır. Mevleviler faaliyetlerine bu medresenin müstemilatı içinde devam etmişlerdir. Tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra mevlevihane, Vakıflar Genel Müdürlüğüne mimari değeri olmadığı görüşünden dolayı eski eser olarak tescil edilmemiştir. Vakıf mülkiyetinde görülen mevlevihanenin semahane ve türbe kısmı 1940 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından satışa çıkarılmış ve binalar Mustafa Burhanoglu tarafından satın alınmıştır. Daha sonra semahane kısmı havlu dokumahanesine dönüştürülmüştür. Şeyh evinin harem ve selamlığı şahıs mülkiyetinde olup Hüsameddin

Dede'nin kızı Makbule Hanım tarafından kahveci Mustafa Köle-göz'e satılmıştır. Söz konusu yeri bir dönem üçüncü şahıslara kirala-yan Mustafa Bey 2000'li yıllar-da aynı kişilere satmıştır. Selam-lık ile mezar taşları kaldırılan ha-muşan günümüzde kafeye dö-nüştürülmüştür. Mevlevihane-den geriye kalan harem kısmı ise Makbule Hanım'ın 1970 yılında ölümünden sonra yeğeni tarafın-dan haymelik ile birlikte Azmi ve Bahri Soyacak kardeşlere satıl-mıştır. Barihüda Tanrıkorur'un bilgilendirme ve çabalarıyla yıkıl-maktan kurtarılan mevlevihane 1995 yılında onarılarak semaha-ne kısmı mescit olarak yeniden düzenlenmiştir. Sandukaların bulunduğu türbe kısmı da tekrar ziyarete açılmıştır.⁽⁸⁾ Mevleviha-nenin semahane kısmı günümüz-de mescit olarak kullanılmakta-dır.

Edirne (Muradiye) Mevle-vihanesi: Edirne (Muradiye) Mevlevihanesi, Muradiye sem-tinde, Muradiye Camii'nin yanın-da bulunuyordu. Edirne Mevlevi-hanesi; cami, şeyh konağı, sema-hane, harem dairesi, derviş hü-creleri, dede odaları, imaret, türbe, kütüphane, şadırvan, çeşme, mektep ve hamuşan bölümlerin-den meydana gelmekteydi. Bu ya-pılardan sadece cami, şadırvan, çeşme ve hamuşan günümüze ulaşmıştır. Edirne Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından 2000 yı-lında yaptırılan Muradiye Camii restorasyon çalışmaları sırasında caminin kuzeyinde mevlevihane

binalarına ait temel kalıntılarına rastlanmıştır. Diğer tekkelerle birlikte 1925 yılında kapatılan Edirne Mevlevihanesi'nin Edir-ne'nin Yunan işgalinden geri alı-nışı sırasında kent içinde yağma ve yangına engel olmak için Edir-neliler tarafından kurulan gizli bir örgüt olarak çalıştığı bilin-mektedir. 29 Kasım 1934 tarih-inde ise S. Çetintaş tarafından Va-kıflar İdaresine verilen bir rapor-da Edirne Mevlevihanesi'nin ba-kımsız ve yıkılmak üzere olduğu belirtilmiştir. Mevlevihane ve müstemilatı bu rapora istinaden 1935 yılında yıktırılmıştır.⁽⁹⁾ Yıkılan kısımların yeniden yapılmasına karar verilen Edirne Mevlevihanesi'nde Şubat 2024 tarihinde kazı çalışmaları başlamış olup çalışmalar tamamlandıktan sonra rekonstrüksiyon projesi hazırlanacaktır.

Eğirdir Mevlevihanesi (Is-parta): Eğirdir Mevlevihanesi'nin yer aldığı Ha-mam Mahallesi, Eğirdir'de Sultan Veled'in vakfettiği araziler içeri-sinde bulunmaktadır. 1925 yılın-da tekke ve zaviyelerin kapatıl-masıyla birlikte Eğirdir Mevlevi-hanesi de kapatılarak kaderine terkedilmiştir. Mevlevihaneden günümüze ulaşan yapılar Eğirdir Gölü'nün kıyısındaki yeni yapılan apartmanların arkasında kalmış-tır. Mevlevihanenin bitişiğindeki evin mülkiyeti ise son şeyhlerden Osman Nuri Dede'nin çocukları-na aitti. Mevlevihaneden günü-müze semahane, Seyfullah Dede Türbesi ve hamam ulaşmıştır.

(8) Ahmet Cahid Haksever, Çorum Tarihi ve Kültüründe Tasavvuf Geleneği, "Çorum'da Mevlevilik: Tarihi Sü-reci ve Son Temsilcileri", Çorum Belediyesi, Çorum 2009, s.11-40.

(9) N.Çiçek Akçıl, "Günümüze Ulaşamayan Bir Tekke: Edirne'de Muradiye Mevlevihanesi", Sanat Tarihi Yıllığı 21 (Ocak 2012), s.1-22.

Eğirdir Mevlevihanesi'nin konut bölümü geleneksel Eğirdir evi özelliklerini taşımaktadır. Mevlevihanenin mülkiyeti şu anda Eğirdir Belediyesi'ne aittir. 2014 yılı itibarıyla Eğirdir Belediyesi tarafından rölöve, restitüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanan yapı tamamlandığı zaman Eğirdir Kültür Evi olarak kullanılacaktır. Mevlevihanenin restorasyon projesi Antalya Tabiat ve Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından onaylanmıştır.⁽¹⁰⁾ Aradan uzun zaman geçmesine rağmen ne yazık ki bu girişim sonuçsuz kalmış ve hayata geçirilememiştir. Eğirdir Kaymakamlığı ve Eğirdir Belediyesi 2021 yılında mevlevihanenin röleve, restitüsyon ve restorasyon projesini hazırlamak için yeni bir çalışma başlatmıştır.

Fahrünnisa Zaviyesi (Konya): Fahrünnisa Zaviyesi, Meram ilçesinde Çaybaşı adıyla bilinen semtte Ulurmak Mahallesi'nde bulunmaktadır. Esas adı Nizam Hatun olan hanım Mevlâna Celâleddin Rumî'nin müritlerindendir. Ahmet Eflâki onun hakkında şu bilgileri vermiştir; “Mevlâna hazretlerinin zamanında, Konya şehrinde veli ve kâmil bir kadın vardı. Ona umumiyetle Fahrünnisa (kadınların övücü) derlerdi. Dindar ve çok sadık bir hanımdı. Zamanının Râbiyası idi. Dünyanın uluları ve gönül sahibi arifler bunun mütekidi idiler. Onun görünen kerametleri haddi aşmıştı. O daima Mevlâna hazretlerinin sohbetlerinde bulunurdu. Mevlâna da çok defa onu görmeye gi-

derdi.” Fahrünnisa Hanım'ın mezarı, aynı adla anılan mescidin avlusundadır. Caminin avlusunda Karamanoğlu Dönemi'ne ait mezar taşları da bulunmaktadır. Fahrünnisa Hanım adına yaptırılan türbe ve mescit zamanla yıkılmıştır. 1925 yılında yapılan cami ise 29 Kasım 2015 tarihinde gece yarısı elektrik kontağı sebebiyle bir yangın geçirerek kullanılamaz hâle gelmiştir. Bir süre atıl olarak duran cami Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından aslına uygun olarak aynı yerine yeniden yapılarak 2018 yılında ibadete açılmıştır. Fahrünnisa Zaviyesi, Mevlevi kaynaklarında Konya'daki zaviyelerden biri olarak gösterilmesine rağmen hakkında yeterli bilgi yoktur. Fahrünnisa Hanım'ın mezarı günümüzde Mevleviler tarafından ziyaret edilen bir yerdir.

Galata Mevlevihanesi (İstanbul): Kulekapı Mevlevihanesi adıyla da bilinen Galata Mevlevihanesi 1491 yılında Fatih Sultan Mehmet ve II. Bayezid ricâlerinden İskender Paşa tarafından kendi av çiftliğinin bir bölümünde kurulmuştur. Zaman içerisinde yapılan ilaveler ve tadilatlarla günümüze kadar gelen mevlevihane 1925 yılında tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte faaliyetlerine son vermiştir. Bu tarihten

(10) Hasan Haştemoğlu, “Eğirdir Mevlevihanesi Mimarisi ve Yeniden Kullanım Önerisi”, Sufi Araştırmaları, sayı: 9, 2018, s.101-122.

sonra ana bina halkevi, sebil-küt-tâb ise karakol olarak kullanılmıştır. 1945-1947 yılları arasında belediye tarafından hamuşanın Şahkulu Bostan Sokağı üzerindeki doğu kısmı kaldırılarak yerine Beyoğlu Evlendirme Dairesi yaptırılmış, bu arada semahanenin girişindeki ahşap türbeler, harem bölümü, matbah ve diğer bazı müstemilat ortadan kaldırılmıştır. Mevlevihanenin 1946 yılında Mevlevi Kültürü Müzesi'ne dönüştürülmesine karar verilmiştir. Mevlevihanenin müzeye dönüştürülmesi yirmi yıllık bir gecikmeyle gerçekleşebilmiş, dört yıl süren geniş kapsamlı onarım çalışmaları sonunda Divan Edebiyatı Müzesi adıyla 27 Aralık 1975 tarihinde ziyarete açılmıştır.⁽¹¹⁾ Hüsnü M. Özyeğin Vakfı 2004 yılında başladığı ön araştırmaların ardından rölöve, restitüsyon ve restorasyon projelerini hazırlayarak 2007-2008 yılları arasında mevlevihanenin restorasyonunu tamamlamıştır. Müzenin adı 2011 yılında Galata Mevlevihanesi Müzesi olarak değiştirilmiştir. Günümüzde mevlevihane bünyesinde semahane, derviş odaları, Halet Efendi Kütüphanesi, Sebili ve Türbesi, Şeyh Galip Türbesi,

Hasan Ağa Çeşmesi, sarnıç, hamuşan, Adile Sultan Şadırvanı ve çamaşırhane bulunmaktadır. Semahane haftada bir gün sema ayin-i şerifi icra edilmektedir.

Gelibolu Mevlevihanesi

(Çanakkale): Hamzaköy Koyu mevkiinde bulunan Gelibolu Mevlevihanesi 17. yüzyılda Ağazade Mehmet Dede tarafından kurulmuştur. Mevlevihanede mescit, han, mektep, matbah, selamlık ve harem dairesi, semahane, türbe, hamuşan ve kütüphaneye bölümleri bulunuyordu. Bu bölümlerden sadece semahane-türbe, iki taç kapı, şu anda askeriye tarafından kullanılan taş bina ve ihata duvarının bir kısmı günümüze ulaşabilmiştir. Türbe bölümünde mevlevihanenin ilk şeyhi Ağazade Mehmet Dede'nin mezarı bulunmaktadır. Semahane bir dönem askerî depo olarak da kullanılmıştır. Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü'nün Millî Savunma Bakanlığı'na yazdığı 1948 tarihli yazıda Millî Savunma Bakanlığı tarafından kullanılan mevlevihanenin dış merdivenlerinin yıkıldığı, kitabelerinin çimontayla kaplandığı bildirilmiştir. 1994-2005 yılları arasında yapılan restorasyon çalışmaları sırasında I. Cihan Harbi'nde yıkılmış olan bu merdivenler aslına uygun olarak yeniden yapılmıştır.⁽¹²⁾ Mevlevihane 17 Eylül 2005 tarihinde düzenlenen bir törenle kültür merkezi-müze olarak hizmete açılmıştır. Mülkiyeti Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne

(11) Baha Tanman, "Galata Mevlevihanesi", TDV İslam Ansiklopedisi, c.13. İstanbul, 1996, s.317-321.

(12) Deniz Demiralp, "Mekân Tasarım Özellikleri Açısından Gelibolu Mevlevihanesi", Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, sayı:72, 2014, s.43-67.

ait olan mevlevihanede Gelibolu Mevlevihanesi'ni Koruma ve Mevlevi Kültürünü Tanıtma Derneği tarafından ayda bir sema ayini ve Mesnevi dersleri düzenlenmektedir. Mevlevihanenin hâlen kısmen de olsa işlevini sürdürmesi Mevlevilik ve tasavvuf kültürünün gelecek kuşaklara aktarılması açısından büyük önem taşımaktadır.

Germiyan (Kütahya) Mevlevihanesi: Mevleviliğin önemli merkezlerinden biri olan Germiyan (Kütahya) Mevlevihanesi, ilk mevlevi tekkeleri olan Konya ve Karahisar mevlevihanelerinden sonra tesis edilmiştir. Kütahya Ulu Camii'nin doğusunda yer alan mevlevihane Emir İmadüddin Hezar Dinarî tarafından yaptırılmıştır. Ergun Çelebi mevlevihanenin bilinen ilk şeyhidir. Ergun Çelebi döneminde dergâha ilave edilen hücre, matbah ve semahane ile Germiyan Mevlevihanesi zamanının en önemli Mevlevi tekkelerinden biri olmuş ve Ergun Çelebi'nin vefatından sonra mevlevihane Erguniye Zaviyesi olarak anılmaya başlamıştır. Ergun Çelebi semahanenin bitişindeki türbede medfundur. Ergun Çelebi'nin vefatından sonra oğlu Burhaneddin İlyas Çelebi postnişin olmuştur. Tekke ve zaviyelerin kapatılmasıyla birlikte Kütahya Mevlevihanesi harap duruma gelmiştir. Mevlevihanenin kütüphanesindeki kitaplar ise Vahit Paşa İl Halk Kütüphanesine aktarılmıştır. Zamanla yıpranan semahane 1959 yılında tamir edilerek Dönenler Camii adıyla ibadete açılmıştır. 1964 yılında matbah ve derviş hücreleri onarılarak Kızılay Aşevi hâline dönüş-

türülmüştür. Dönenler Camii 2004 yılında Kütahya Belediyesi ve Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilmiştir. Kütahya Mevlevihanesi müstemilayla birlikte ayakta kalabilen nadir Mevlevi dergâhlarından biridir.⁽¹³⁾ Dönenler Camii adı bu mekâna yakışmıyor. Caminin adı Mevlevihane Camii ya da Ergun Çelebi Camii olarak değiştirilirse çok isabetli olur.

Hasan Dede Zaviyesi (Konya): Genellikle Dede Bahçesi adıyla bilinen Hasan Dede Zaviyesi Kültür Park içerisinde yer almaktadır. Hasan Dede Zaviyesi'nin kalıntıları o tarihlerde mevcut olduğu hâlde 2005 yılında yayımlanan "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"ne almamıştık. Aslında küçük bir bölümü dahi günümüze ulaşan her mevlevihaneyi kitabımıza almalıydık ama bazen bu tür hatalar ya da eksiklikler olabiliyor. Bahçeyi 1721 yılında Nakipzade Seyyit Şeyh Hasan Efendi, Mevleviler için yaptırmış ve vakıflar tesis etmiştir. Hasan Dede, zaviyenin bahçesine Sillesinden taşından büyük bir havuz yaptırarak Meram'dan getirttiği suyu buraya akıtmıştır. Birtakım değişikliklere uğrayan ha-

(13) Sezai Küçük, "Dünden Bugüne Kütahya Mevlevihanesi", EKEV Akademi Dergisi, sayı:29, Güz 2006, s.51-64.

vuz günümüze ulaşmıştır. Dede Bahçesi, Mevlevilerin ikamet ettikleri yazlık zaviye idi. Dede Bahçesi'ne Mevlevilerce önem verilmiş; bu yazlık tekkenin ayakta kalması için Nakipzade Hasan Efendi'den sonra da vakıf gayrimenkuller ilave edilmiştir. A. Sefa Odabaşı'nın yıkılmadan önceki durumu hakkında verdiği bilgiye göre içinde Abdülvahit Çelebi tarafından yaptırılan köşkün bulunduğu Hasan Dede Zaviyesi, tekke ve zaviyeler kapatılınca kadar ayakta kalmış; Cumhuriyet Dönemi'nde önce park, sonra Konya Millî Fuarı hâline getirilmiştir.⁽¹⁴⁾ 1959 yılında yıktırılan köşk 2008 yılında Konya Büyükşehir Belediyesi tarafından aslına uygun olarak tekrar yaptırılmıştır. Dede Bahçesi günümüzde kafeterya olarak hizmet vermektedir.

Hüdavendigâr (Bursa) Mevlevihanesi: "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"nü yayımladığımız dönemde Hüdavendigâr (Bursa) Mevlevihanesi'nin sadece yeri belliydi ve mevlevihaneden geriye küçük bir bölüm kalmıştı. Pınarbaşı mevkiinde bulunan mevlevihane 1615 yılında Cünûnî Ahmet Dede tarafından kurulmuştur. Aynı yüzyılda Bursa'ya gelen Evliya Çelebi bu dergâhın Bursa'da bulunan diğer dergâhlardan daha büyük olduğunu yazmıştır. Bir asitane olan Hüdavendigâr (Bursa) Mevlevihanesi 1925 yılına kadar varlığını sürdürmüş olup tekke ve zaviyelerin kapatılmasından sonra yıktırılmıştır. Harem bölümü mülk-

leri olduğu için şeyhin ailesine bırakılırken selamlık kısmı askerî kışla olarak kullanılmıştır. Semahanenin yerine su deposu inşa edilmiş, aslı ahşap olan türbe yıkılarak yerine betonarme bir bina yapılmıştır.⁽¹⁵⁾ Bursa Büyükşehir Belediyesi tarafından 2023 yılında yeniden yaptırılan mevlevihane günümüzde Bursa Mevlevihanesi ve Müzesi olarak hizmet vermektedir. Bursa Mevlevihanesi ve Müzesi'nde semahane, matbah, Cünûnî Ahmet Dede Türbesi, hamuşan, selamlık ve dedegân hücreleri bölümleri bulunmaktadır.

Kalenderhane Zaviyesi (İstanbul): Kalenderhane Camii, Fatih ilçesinin Vezneciler semtinde bulunmaktadır. Fatih Sultan Mehmet fethin ardından İstanbul'un en büyük kilisesi olan Ayasofya'yı camiye çevirirken Türkleşen ve İslamlaşan beldede ilk ihtiyaçları karşılamak üzere birkaç Bizans manastırını İslam müesseselerine dönüştürdüğü zaman kiliseleri de cami hâline getirmiştir. Fatih Sultan Mehmet'in vakıfları arasında olan Kalenderhane Camii de fetihten hemen sonra kuşatmadaki hizmet ve gayretleri sebebiyle bizzat sultan tarafından Kalenderî tarikatı dervişlerine zaviye olarak tahsis edilmiştir. Caminin ne tarafında olduğu bilinmeyen manastırın keşiş odaları 15. yüzyılda zaviye olarak hizmet vermiş, harim kısmı ise tevhidhane-semahane olarak kullanılmıştır. Bu sebeple Kalenderhane, İstanbul'da fetihten sonraki ilk mevlevihane sayılır.

(14) Yusuf Küçükdağ, Konya'nın Kırk Tekkesi, Konya Büyükşehir Belediyesi, Konya, 2014, s.55-56.

(15) Abdurrezzak Tek, "Mevleviliğin Bursa'daki İzleri", Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2006, c.XV, s.2, s.265-291.

maktadır. Fatih vakfiyesinde yer alan “Akdolunan meclis-i sema-da Mesnevî-i Manevî okuyup”; “İstılâh-ı Mevleviyân’da semâzen tabir olunan yâranla hasbe’l-âde akd-i meclis-i sema edeler”; “Kalenderhane-i pürsema” gibi kayıtlar da bu hususu teyit eder (Fatih Mehmet II Vakfiyeleri, s. 260, 268). Birçok manastırda olduğu gibi tamamen veya kısmen ahşap olan bu manastır binası bilinmeyen bir tarihte ortadan kalkmış, sadece mescit bir mahalle camisi olarak günümüze kadar gelmiştir.⁽¹⁶⁾

Karahisar Mevlevihanesi:

Afyonkarahisar şehir merkezinde Karahisar’ın eteğinde Sivritepe’ye çıkılan dik yamacın başlangıcında, bugünkü Mevlâna Mahallesi’nde bulunmaktadır. Mevlâna Celaleddin Rumî’den sonra adeta ikinci pir olarak kabul edilen Divane Mehmet Çelebi burada medfun olduğu için Mevlevilerce Konya Mevlâna Dergâhı’ndan sonra en önemli Mevlevi Asitanesi olarak kabul edilen mevlevihane günümüzde Mevlevi Camii ya da Türbe Camii olarak bilinir.⁽¹⁷⁾ “Türkiye Mevlevihane-

leri Fotoğraf Albümü” yayımlandıktan iki yıl sonra, 2007 yılında mevlevihane Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edildi ve derviş hücreleri bölümü 2008 yılında Afyonkarahisar Belediyesi tarafından Sultan Divanî Mevlevihane Müzesi adıyla ziyarete açıldı.

Kasımpaşa Mevlevihanesi (İstanbul):

Kasımpaşa Mevlevihanesi, Beyoğlu ilçesinde Sururi Mehmet Efendi Mahallesi Kasımpaşa Mevlevihane Sokağı’nda bulunmaktadır. Kasımpaşa Mevlevihanesi’nin kurucusu Kulekapısı Mevlevihanesi dervişlerinden Sırrı Abdi Dede’dir. Zaviye olarak tanınan mevlevihane harem ve selamlık olmak üzere iki ayrı bölümden meydana gelmiştir. Ahşaptan yapılan mevlevihane bodrumuyla birlikte üç katlı bir yapıdır. Cephe boyunca pencerelerin birbirini izlediği iki dikdörtgen bloğun birleşmesinden oluşan ön kısmının bir bölümü semahaneye, arkası ise derviş hücrelerine ayrılmıştır. Semahanenin girişinde bulunan Sultan II. Mahmut’un yaptırdığı onarıma ait kitabe daha sonra Divan Edebiyatı Müzesi’ne taşınmıştır. Avlu kapısı üzerinde Sultan II. Mahmut tuğralı, Şair Ziver’in söyleyip Yesârizâde Mustafa İz-zet Efendi’nin yazdığı 12 beyitlik

(16) Semavi Eyice, “Kalenderhane Camii”, TDV İslam Ansiklopedisi, c.24, İstanbul, 2001. s.485-494.

(17) Barihüda Tanrıkorur, “Karahisar Mevlevihanesi”, TDV İslam Ansiklopedisi, İstanbul, 2001, c.24, s.418-421.

bir kitabe bulunmaktadır.⁽¹⁸⁾ Avlu kapısının üst kısmındaki tuğra yakın dönemde kaybolmuştur. Semahane kısmı Cumhuriyet Dönemi'nde bir süre Kasımpaşa Güreş Kulübü'nün güreş salonu, diğer bölümleri ilkokul olarak kullanılmış, bu sırada ana yapının kuzeyindeki müstemilat, avludaki şadırvan ve hamušan ortadan kalkmış, arsının çiçek bahçesi olan doğu kesimine Sururi İlkokulu inşa edilmiştir. Esas bina Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından oda oda kiraya verilerek sefalet yuvasına dönüşmüş ve 1979 ilkbaharında çıkan bir yangında tamamen yok olmuştur.⁽¹⁹⁾

Mevlevihaneyi yeniden ihya etmeye yönelik çalışmalar Beyoğlu Belediyesi tarafından 2016 yılında başlatıldı fakat bu çalışmalar 15 Temmuz darbe girişimi ve Kovid-19 salgını sebebiyle kesintiye uğradı. Daha sonra Cumhurbaşkanlığı Recep Tayyip Erdoğan'ın desteği, Kültür ve Turizm Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü'nün katkılarıyla mevlevihane yeniden yapıldı ve 11 Mayıs 2024 tarihinde hizmete açıldı. Mevlevihane günümüzde İnsan ve İrfan Vakfı tarafından düzenlenen Mevlevilik ve geleneksel sanatlarla ilgili kültür-sanat faaliyetlerine ev sahipliği yapmaktadır. Kasımpaşa Mevlevihanesi'nin kitabeli avlu kapısı, semahaneye çıkan merdivenler ve semahanenin onarım kitabesi o tarihlerde mevcut olduğu hâlde 2005 yılında yayımlanan "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"ne alma-

mıştık. Aslında kitabesi hatta küçük bir bölümü dahi günümüze ulaşan her mevlevihaneyi kitabemıza almalıydık ama bazen bu tür hatalar ya da eksiklikler olabiliyor.

Kastamonu Mevlevihanesi:

Kastamonu Mevlevihanesi de diğer çoğu mevlevihane gibi tekke ve zaviyeler kapatıldıktan sonra kaderine terk edilmiş ve bir süre sonra yıkılarak arsa hâline dönüşmüştür. Mevlevihanedен geriye sadece hamam kısmı kalmıştır. Günümüzde Dede Sultan Hamamı adıyla bilinen yapı İsfendiyar Mahallesi Kaybılar Sokak'ında bulunmaktadır. 1514 yılında yapılan hamamın son restorasyon projesi 2008 yılında hazırlanmış fakat restorasyon 2014 yılından sonra başlanmıştır. Restorasyonu tamamlanan hamam 2021 yılında hamam olarak yeniden hizmete açılmıştır. Hamam günümüzde herhangi bir amaçla kullanılmamaktadır. Dede Sultan'a atfedilen türbe ise hamamın bitişiğinde yer almaktadır. Mevlevihanenin yerinde şu anda Hüma Hatun Kız Anadolu İmam Hatip Lisesi bulunmaktadır. Eski fotoğraflardan anladığımız kadarıyla dış cephesi ahşapla kaplı olan Kastamonu Mevlevihanesi'nin giriş kısmında kapının iki tarafında merdivenler bulunuyormuş.

Kengırı (Çankırı) Mevlevihanesi: "Türkiye Mevlevihaneleri Fotoğraf Albümü"nü yayımladığımız dönemde sadece Taş Mescit adıyla bilinen dârülhadis olarak yaptırılan kısım ayakta ve mevlevihanenin diğer bölümleri yıkılmıştı. Tekke ve zaviyele-

(18) Erdem Yücel, "Kasımpaşa Mevlevihanesi", Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi, c.1, s.3, 1979, s.76-86.

(19) Baha Tanman, "Kasımpaşa Mevlevihanesi", TDV İslam Ansiklopedisi, c.24, İstanbul, 2001, s.554-555.

rin kapatılmasından sonra şeyh evi 1931-1934 yıllarında belediye tarafından yıktırılmıştır. Zaman içerisinde Taş Mescit hariç mevlevihaneye ait diğer yapılar tamamen yıkılmıştır.⁽²⁰⁾ 2011 yılında Kengiri (Çankırı) Mevlevihanesi'nin bulunduğu alanda Çankırı Müzesi Müdürlüğü tarafından bir arkeolojik kazı yapılmış ve mevlevihanenin temelleri ortaya çıkarılmıştır. Kengiri (Çankırı) Mevlevihanesi'nin yıkılan kısımları Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2011-2018 yılları arasında yeniden yaptırılmış ve mevlevihane 3 Aralık 2021 tarihinde ziyarete açılmıştır. Çankırı Karatekin Üniversitesi tarafından Kültür Merkezi olarak kullanılan mevlevihane semâ ayinleri, Mesnevi dersleri ve hadis dersleri gibi faaliyetler düzenlenmektedir.

Kilis Mevlevihanesi: Kilis Mevlevihanesi, Tekye (Tekke) Mahallesi Mevlevihane Sokağı'nda bulunmaktadır. Mevlevihane, Canbolad Bey tarafından 1541-1542 yıllarında yaptırılmıştır. Kilis Mevlevihanesi'nde mescit, semahane, türbe, hamuşan, derviş hücreleri, şeyh dairesi ve dükkânlar bulunuyordu. Sema-

hane, Kilis Mevlevihanesi'nin hâlen ayakta olan en eski kısmıdır. Mevlevihanenin mescit, derviş hücreleri, türbe, hamuşan, şeyh dairesi ve dükkânları günümüze ulaşmamıştır.⁽²¹⁾ Cumhuriyet Meydanı açılırken derviş hücreleri, şeyh dairesi ve dükkânlar yıktırılıp semahanenin güneyi havuzlu bir park hâline getirilmiştir. Semahane ise İstiklal Savaşı sırasında Atatürk tarafından toplantı salonuna dönüştürülmüştür. Daha sonra 1972 yılına kadar zeytinyağı deposu olarak kullanılan semahane bir süre kütüphane, 1994 yılında ise mescit olarak kullanılmıştır. Halep ve Antep mevlevihanelerinin semahaneleri de Kilis Mevlevihanesi'nin semahanesi örnek alınarak yapılmıştır.⁽²²⁾ Gaziantep Vakıflar Bölge Müdürlüğü tarafından restore edilen semahane 2014 yılında "Mevlevihane Camii" olarak yeniden hizmete açılmıştır.

Larende (Karaman) Mevlevihanesi: Tarihte Kalemiye Zaviyesi, Ağa Tekkesi (Ak Tekke), Mâder-i Mevlâna (Valide Sultan) Türbe ve Camii gibi çeşitli adlarla anılan Larende (Karaman) Mevlevihanesi, Mevlâna Celaleddin-i Rûmî'nin annesiyle bazı aile yakınlarının burada gömülmesinden dolayı Mevlevi zaviyeleri arasında çok önemli bir yere sahiptir. Bu sebeple şeyhlik makamında hep Mevlâna'nın soyundan bir çelebi bulunmuş ve Mevleviler tarafından ziyaret edilmesi gerekli bir makam niteliği taşımıştır. İmaret Mahallesi'nde yer alan

(20) Halit Çal, "Çankırı Mevlevihanesi", Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2015 Güz, s.149-175.

(21) Yusuf Küçükdağ, "Kilis Mevlevihanesi, Vakıfları ve Zaviyeleri", Osmanlı Araştırmaları XXIV, İstanbul 2004, s.257-287.

(22) Barîhüda Tanrıkorur, "Kilis Mevlevihanesi", TDV İslam Ansiklopedisi, c.26, Ankara, 2002, s.8-10.

mevlevihane Ahmet Eflâkî'den intikal eden rivayete göre, Ulu Arif Çelebi'nin müridi Kalemioğlu Ahi Mehmet Bey tarafından şeyhinin emri üzerine 1310-1320 yılları arasında Mevlâna'nın anesi Mümine Hatun'la ağabeyi Muhammed Alâeddin'in mezarlarının bulunduğu yerde kurulmuştur. Mevlevihane, Karamanoğlu ve Osmanlı dönemlerinde çeşitli onarım ve ilavelerle büyük bir külliye hâline gelmiştir. Tekeler kapatıldıktan sonra mevlevihanenin semahane-mescidi cami olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1959 yılındaki onarımda harap derviş hücreleriyle türbe-mescit tamir edilmiş ve tekkenin orijinal Mevlevi tâc-ı şerif motifli kalem işi süslemelerinin yerine klasik Osmanlı rûmî ve palmet motifleri işlenmiştir. Ayrıca mihrabın iki yanında bulunan çerağ dolaplarıyla türbe ve semahane-mescidi ayıran duvarın üstündeki camekân ve Mesnevi kürsüsü kaldırılmış, eski mutrip yerine imam odası yapılmıştır. Son zamanlarda derviş hücrelerinin arkasında yer alan mutfak ve bağdâdî çelebi konaklarıyla iki derviş hücresi, avlusunun batısında bulunan bir salonla üç odalı, ahşap ve yarı fevkanî

çelebi dairesi yıkılmış, hamuşanın bir kısmı kaldırılmış ve çelebi dairesinin yerine bir şadırvan inşa edilmiştir. Mevlevihane günümüzde bahçeli bir ana avlunun güneybatısındaki türbe-semahane / mescit ünitesi ve arkasındaki hamuşan ile kuzeydoğusundaki tek sıra hâlinde birer kapıyla avluya açılan birer penceresi, ocak ve bacası olan, kesme taştan yapılmış yedi (eskiden dokuz) derviş hücrelerinden ve doğusundaki hamamdan ibarettir.⁽²³⁾ Aktekte Camii'nin çevresinde 2024 yılında Konya Vakıflar Bölge Müdürlüğü ve Karaman Belediyesi iş birliğiyle çevre düzenlemesi yapılmıştır. Çevre düzenlemesi projesine Karaman'da faaliyet gösteren bazı şirketler de maddi destek vermiştir. Derviş hücreleri günümüzde Karaman Müftülüğü Aktekte Diyanet Gençlik Merkezi olarak hizmet vermektedir.

Devam edecek...

(23) Barihüda Tanrıkorur, "Karaman Mevlevihanesi", TDV İslam Ansiklopedisi, c.24, İstanbul, 2001, s.447-448.

